

PIENI "SIVISTYSSANASTO" (koonnut Henrik Roschier)

* Oheisessa taulukossa on listattu sellaisia kreikan ja latinan **sanavartaloita**, joita käytetään nykyään eri alojen (erikois)sanastoissa. Vartalot on valittu melko mielivaltaisesti, mutta ne edustavat kuitenkin paljolti elämän "perussanastoa". Tässä ne on aakkostettu latinankielisten vartaloiden mukaan. Mukana ei ole rakenne- ja terminologiakurssin luentomonisteessa (2005-06) lueteltuja prepositioita.

* **HUOM.** samaan aihepiiriin liittyvät kreikan ja latinan sanavartalot **eivät välttämättä ole synonyymejä** keskenään **eikä mukana ole kaikkia** tietyn merkitysyhteyden omaavia sanoja. Kukin sanavartalo liittyy perusmerkitykseltään tiettyyn asiaan tai käsitteeseen, mutta yhteisistä perusmerkityksistä huolimatta vartaloilla voi olla keskinäisiä sävyeroja tai toisistaan paljonkin poikkeavia käyttöyhteyksiä. Tämän takia osa vartaloista on sulkujen sisällä tai puuttuu kokonaan. Tarkemmat merkitykset ja käyttötavat selviävät sanakirjoista.

* Samasta juuresta muodostetut vartalot on erotettu toisistaan pilkulla (,) ja etymologisesti toisistaan erilliset vartalot kauttaviivalla (/). Vartalot voivat myös esiintyä eripituisina, joten pitempi muoto on sulkujen sisällä.

* **kirjoitusasu** on nykykielissä yleensä muuttunut seuraavasti: **ai > ae > e** (esim. *gynai-* > *gynek-*); **oi > oe > e** (*poiet-* > *poet-*); **ei > i** (*kheir* > *k(h)ir-*); toisinaan **f > ph** (*fil-* > *phil-*); **k > c** (*makr-* > *macr-*), äännettäessä usein vielä etuvokaalien edellä **[k] > [s]** ([*okean-*] > [*osean-*]); sekä suomessa lisäksi **kh > k** (*arkhai-* > *arke-*); **th > t** (*therm-* > *term-*)

* **yhdyssanoja** muodostettaessa käytetään tarvittaessa sidevokaalia, joka useimmiten on kreikkalaisperäisissä sanoissa -o- (esim. *astr-o-log-*) ja latinalaisperäisissä -i- (esim. *luc-i-fer-*)

kreikka	suomi	latina
<i>aer-</i> / <i>pneum(at)-</i>	ilma	<i>aer-</i>
<i>agr(o)-</i>	pelto	<i>agr-</i>
<i>leuk-</i>	valkoinen	<i>alb-</i> / <i>cand-</i>
<i>hetero-</i>	eri(lainen), toinen, muu	<i>ali-</i> , <i>alter-</i>
<i>fil-</i>	rakkaus, ystävyys	<i>am-</i>
<i>zo-</i>	eläin	<i>anim(al)-</i>
<i>arkhai-</i> / <i>palai-</i>	vanha, muinainen	<i>antiqu-</i>
<i>hydr-</i>	vesi	<i>aqu(a)-</i>
<i>dendr-</i>	puu (kasvi)	<i>arbor-</i>
<i>tekhn-</i>	taito, taide, oppi(ala)	<i>art-</i>
<i>aku(st)-</i>	kuuleminen, kuunteleminen	<i>audi-</i>
<i>ot-</i>	korva	(<i>auri-</i>)
<i>ornith-</i>	lintu	<i>avi-</i>
<i>eu-</i> / <i>kal-</i>	hyvä, paras	<i>bon-</i> , <i>ben-</i> / <i>optim-</i>
<i>brakhy-</i>	lyhyt	<i>brev-</i>
<i>uran-</i>	taivas	<i>cael-</i>
<i>therm-</i>	lämpö, kuumuus	<i>cal(or)-</i> / <i>ferv-</i>
<i>kefal-</i>	pää	<i>capit-</i>
<i>sark-</i>	liha	<i>carn-</i>
<i>kykl-</i>	ympyrä, kehä, piiri	<i>circ-</i> / <i>orb-</i>
<i>khrom(at)-</i>	väri	<i>color-</i>
<i>kardi-</i>	sydän	<i>cord-</i>
<i>som(at)-</i>	ruumis, keho; rakenne	<i>corpor-</i>
<i>derm(at)-</i>	iho, nahka	(<i>cut-</i> / <i>pell-</i>)
<i>the-</i> (/ <i>daimon-</i>)	jumala(linen)	<i>de-</i> , <i>div(in)-</i>
<i>odont-</i>	hammas	<i>dent-</i>

<i>daktyl-</i>	sormi, varvas	<i>digit-</i>
<i>oik-</i>	koti	<i>dom-</i>
<i>arkh- / krat-</i>	valta, hallitseminen	<i>domin- / reg-</i>
<i>pragmat- , prakt- / poie(t)- / dramat-</i>	tekeminen, toiminta	<i>fac(t)- , fec(t)- , fic(t)- / ag- , act- / funct-</i>
<i>gyn(aik)-</i>	nainen	<i>femin-</i>
<i>fer- , for-</i>	kantaminen, vieminen	<i>fer- / lat- / port-</i>
<i>tel(e)o-</i>	loppu	<i>fin-</i>
<i>anth-</i>	kukka	<i>flor-</i>
<i>morf-</i>	muoto	<i>form-</i>
<i>adelf-</i>	veli	<i>fratr-</i>
<i>myk-</i>	sieni	<i>fung-</i>
<i>kry-</i>	kylmyys; jää	<i>gel(id)- / frig-</i>
<i>gen-</i>	syntyminen, synnyttäminen, luominen; suku	<i>gen(er)- , (g)nat- / creat-</i>
<i>sfair-</i>	pallo	<i>glob-</i>
<i>botan- / fyt-</i>	kasvi	<i>herb- / plant-</i>
<i>anthrop-</i>	ihminen	<i>homin- / human-</i>
<i>hepat-</i>	maksa	<i>(iecor-)</i>
<i>pyr-</i>	tuli	<i>igni-</i>
<i>paid-</i>	lapsi	<i>(infant-)</i>
<i>arkh-</i>	alku	<i>initi- / princip-</i>
	oikeus	<i>iur-</i>
<i>ne(o)-</i>	nuori	<i>iuven-</i>
<i>erg- , org-</i>	työ	<i>labor- / oper-</i>
<i>galakt-</i>	maito	<i>lact-</i>
<i>lith- / petr-</i>	kivi	<i>lapid-</i>
<i>nom-</i>	laki, sääntö	<i>leg-</i>
<i>(eleuther-)</i>	vapaa	<i>liber-</i>
<i>bibl-</i>	kirja	<i>libr-</i>
<i>ksyl-</i>	puu (aine)	<i>lign-</i>
<i>gloss- , glott-</i>	kieli	<i>lingv-</i>
<i>top-</i>	paikka	<i>loc-</i>
<i>makr-</i>	pitkä	<i>long-</i>
<i>fos- , fot-</i>	valo	<i>luc- , lumin-</i>
<i>selen-</i>	kuu	<i>lun(a)-</i>
<i>makr- / mega(l)-</i>	suuri	<i>magn- (, maxim-)</i>
<i>kak-</i>	paha, huono	<i>mal- / pessim-</i>
<i>kheir-</i>	käsi	<i>manu-</i>
<i>thalass- , thalatt- / okean-</i>	meri	<i>mar(in)-</i>
<i>gam-</i>	häät, avio(liitto)	<i>marit- / nupt-</i>
<i>(metr-)</i>	äiti	<i>matr-</i>
<i>metr-</i>	mitta(aminen)	<i>mens(ur)- / mod-</i>
<i>psykh- / fren-</i>	mieli	<i>ment-</i>
<i>polem-</i>	sota(isa)	<i>(milit- / martial- / bell-)</i>
<i>mikr-</i>	pieni	<i>(minim-)</i>
<i>malak-</i>	pehmeä	<i>moll-</i>
<i>or-</i>	vuori	<i>mont-</i>
<i>eth-</i>	tapa	<i>mor-</i>

<i>path- / nos-</i>	sairaus, tauti, kärsimys	<i>morb-</i>
<i>than(at)- / nekr-</i>	kuolema	<i>mort-</i>
<i>poly-</i>	moni, usea, paljon	<i>mult- / plur-</i>
<i>kosm-</i>	maailma; järjestys, kauneus	<i>mund-</i>
<i>rhin-</i>	nenä	<i>nas-</i>
<i>fys-</i>	luonto	<i>natur-</i>
<i>mela(n)-</i>	musta	<i>nigr-</i>
<i>onom(at)- , onym-</i>	nimi	<i>nomin-</i>
<i>ne(o)-</i>	uusi	<i>nov-</i>
<i>arithm-</i>	luku(määrä)	<i>numer-</i>
<i>ofthalm- , op(t)-</i>	silmä	<i>ocul-</i>
<i>mis-</i>	viha	<i>(odi-)</i>
<i>pan(t)- / hol-</i>	kaikki, koko(nainen)	<i>omn- / tot-</i>
<i>stom-</i>	suu	<i>or-</i>
<i>rhet- / leg-, log-</i>	puhe, puhuminen	<i>or(at)- / sermon-</i>
<i>taks- / kosm-</i>	järjestys	<i>ord(in)-</i>
<i>oste-</i>	luu	<i>oss-</i>
<i>(eiren-)</i>	rauha	<i>pac-</i>
<i>mer-</i>	osa	<i>part-</i>
<i>patr-</i>	isä	<i>patr-</i>
<i>pod-</i>	jalka	<i>ped-</i>
<i>ikhthy-</i>	kala	<i>pisc-</i>
<i>dem- / ethn-</i>	kansa	<i>popul- / vulg-</i>
<i>the(s)-</i>	asettaminen, paneminen, laittaminen	<i>posit-</i>
<i>dyn(am-)</i>	voima, kyky	<i>pot-</i>
<i>pneumon-</i>	keuhkot	<i>pulmon-</i>
<i>takhy-</i>	nopea	<i>(rapid- / veloc-)</i>
<i>olig-</i>	vähä(n), harva	<i>(rar-)</i>
	maaseutu	<i>rur-</i>
<i>haim(at)-</i>	veri	<i>sanguin-</i>
<i>sof-</i>	viisaus	<i>(sapien-)</i>
<i>gno(s)- / episte-</i>	tieto, ajattelu	<i>scient- / cognit-</i>
<i>graf- , gramm-</i>	kirjoittaminen	<i>scrib- , script-</i>
<i>hemi-</i>	puoli(kas)	<i>semi-</i>
<i>sperm(at)- / khondr-</i>	siemen, jyvä	<i>semin- / gran-</i>
<i>aisth-</i>	aistiminen, havainto	<i>sens-</i>
<i>erot-</i>	rakkaus, seksi	<i>sex(u)- (/ am-)</i>
<i>astr-</i>	tähti	<i>sider- / stell-</i>
<i>homo- / iso-</i>	sama(nlainen), yhtä(läinen)	<i>simil-</i>
<i>heli(o)-</i>	aurinko	<i>sol-</i>
<i>stere- / skler-</i>	kova, kiinteä, jäykkä	<i>solid- / dur- / firm-</i>
<i>hypn-</i>	uni, nukkuminen	<i>somn- / dorm-</i>
<i>fon- / fthong-</i>	ääni	<i>son- / voc-</i>
<i>adelf-</i>	sisar	<i>soror-</i>
<i>pne(um(at))-</i>	henki, hengitys	<i>spir(it)- / hal-</i>
	rakentaminen	<i>stru(ct)-</i>
<i>brady-</i>	hidas	<i>(tard-)</i>
<i>khron-</i>	aika	<i>tempor-</i>
<i>fob-</i>	pelko	<i>terr- / horr-</i>
<i>ge-</i>	maa	<i>terr(a)- / tellur-</i>
<i>mon-</i>	yksi(n), ainoa	<i>un- / singul- / sol-</i>

<i>polit-</i>	kaupunki	<i>urb-</i>
<i>gastr-</i>	vatsa	<i>ventr-</i>
<i>leg- , log- / ep- / rhe-</i>	sana	<i>verb-</i>
<i>trop-</i>	kääntäminen, kääntyminen	<i>vers- , vert-</i>
<i>geront- / presby-</i>	vanha, iäkäs	<i>veter- / sen-</i>
<i>andr-</i>	mies	<i>vir-</i>
<i>opt-</i>	näkeminen, näkö	<i>vis-</i>
<i>bi-</i>	elämä	<i>vit- , viv-</i>
<i>aut(o)-</i>	itse	
<i>leg- , log-</i>	tieto, oppi; puhe, sana	